

Realizacja potrzeb szkoleniowych sędziów i prokuratorów w zakresie problematyki handlu ludźmi

JANUSZ KONECKI*

WPROWADZENIE

Zjawisko handlu ludźmi oraz jego karnoprawne konsekwencje należą do zagadnień niezwykle skomplikowanych. Cechują się one zwłaszcza niełatwą identyfikowalnością i relatywnie rzadkim występowaniem w zestawieniu z innymi typami przestępstw kryminalnych. Liczba spraw karnych dotyczących handlu ludźmi utrzymuje się na w miarę stałym poziomie w odniesieniu do liczby postępowań prowadzonych z art. 189a § 1 i 2 k.k.¹. Odnotować trzeba równocześnie tendencję spadkową, jeśli chodzi o liczbę ujawnionych pokrzywdzonych i liczbę osób oskarżonych².

Do zapewnienia prawidłowej reakcji karnej na czyny obejmujące handel ludźmi konieczne jest posiadanie przez organy ścigania i sędziów specjalistycznej wiedzy, dotyczącej materialnoprosesowych przesłanek zaistnienia przestępstwa, a także umiejętności prowadzenia takiego rodzaju postępowań. Wiedza ta i umiejętności muszą być stale poszerzane i aktualizowane, co powodowane jest zmiennością regulacji prawnych, rozwojem judykatury i poglądów doktryny. Co więcej, stałe

---

* Dr Janusz Konecki, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1600, ze zm.).

² Krajowy Plan Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2016-2018 s. 3, http://www.kcik.pl/doc/KPD_2016-2018.pdf (dostęp: 10.01.2019 r.).

podnoszenie kwalifikacji zawodowych jest obowiązkiem każdego sędziego³ i prokuratora⁴.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie działań podejmowanych przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuraturę – w tym we współpracy z innymi podmiotami – będących odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie na szkolenia dla sędziów orzekających w sprawach karnych dotyczących handlu ludźmi i prokuratorów.

UNORMOWANIA MIĘDZYNARODOWE DOTYCZĄCE HANDLU LUDŹMI I KRAJOWY PLAN DZIAŁAŃ PRZECIWKO HANDLOWI LUDŹMI

Handel ludźmi jest przedmiotem zainteresowania zarówno organów międzynarodowych⁵, jak i krajowych. Przestępstwo handlu ludźmi ma bowiem charakter globalny, dotyczy wielu państw na świecie, w tym także Polski. Każdy kraj może być krajem pochodzenia, krajem tranzytowym lub krajem docelowym dla ofiar handlu ludźmi.

Na gruncie europejskim Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej⁶ w art. 5 wprost zakazuje handlu ludźmi. Zakazuje też niewolnictwa i pracy przymusowej, trzymania w niewoli lub poddaństwie, zmuszania do świadczenia pracy przymusowej lub obowiązkowej. W art. 8 ust. 1, 2 i 3a Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych⁷ przewidziano zakaz niewolnictwa, poddaństwa i handlu niewolnikami⁸. Zakaz niewolnictwa i poddaństwa⁹ wynika także z art. 4

---

³ Art. 82a § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 51) określa, że sędzia jest obowiązany stale podnosić kwalifikacje zawodowe, przy czym ustawodawca precyzuje, że sędzia jest obowiązany uczestniczyć, w miarę możliwości corocznie, w szkoleniu i doskonaleniu zawodowym organizowanym przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury lub innych formach doskonalenia zawodowego w celu uzupełnienia specjalistycznej wiedzy i umiejętności zawodowych (art. 82a § 3).

⁴ Art. 98 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2017 r. poz. 1767, ze zm.) stanowi, że prokurator jest obowiązany stale podnosić kwalifikacje zawodowe, w tym uczestniczyć w szkoleniach i innych formach doskonalenia zawodowego.

⁵ Szerzej na temat terminu „handel ludźmi” w prawie międzynarodowym w ujęciu historycznym, a także przyjmowanych rozwiązań prawnych zob. M.J. Sokołowska-Walewska, *Definicja handlu ludźmi na tle prawa międzynarodowego*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 5, s. 84-109. Polska jest stroną wielu konwencji, które zestawia J. Markiewicz-Stanny, *Międzynarodowe zobowiązania Polski w zakresie zakazu niewolnictwa, poddaństwa i handlu istotami ludzkimi*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 7-8, s. 161-163.

⁶ Dz. U.UE.C.2007.303.1.

⁷ Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 – zał.

⁸ Art. 8 ust. 1 MPPOiP stanowi, że nie wolno nikogo trzymać w niewoli; niewolnictwo i handel niewolnikami, we wszystkich formach, są zakazane. Ponadto nie wolno nikogo trzymać w poddaństwie, ani zmuszać do pracy przymusowej lub obowiązkowej (art. 8 ust. 2 i 3a MPPOiP).

⁹ Art. 4 ust. 1 i 2 EKPC stanowią, że nikt nie może być trzymany w niewoli lub poddaństwie i nikt nie może być zmuszony do świadczenia pracy przymusowej lub obowiązkowej (art. 4 ust. 1 i 2 EKPC).

ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności¹⁰. Mimo że MPPOiP i EKPC nie wskazują wprost na zakaz handlu ludźmi, to przyjmuje się, że z norm tych aktów normatywnych taki zakaz można wyprowadzić¹¹.

Kwestię handlu ludźmi normuje też protokół z 15 listopada 2000 r. o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (tzw. Protokół z Palermo). Protokół ten został ratyfikowany przez Polskę 26 września 2003 r., a wszedł w życie 25 grudnia 2003 r.¹². Trzeba też nadmienić, że 1 marca 2009 r. weszła w życie sporządzona w Warszawie 16 maja 2005 r. Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi¹³, której stroną jest także Rzeczpospolita Polska.

Kolejnym aktem normującym omawianą problematykę jest przyjęta 5 kwietnia 2011 r. przez Parlament Europejski i Radę dyrektywa 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar. Zastąpiła ona decyzję ramową Rady, 2002/629/WSiSW, zobowiązującą Państwa Członkowskie do wdrożenia kompleksowych rozwiązań w obszarze przeciwdziałania handlowi ludźmi. Na jej podstawie każde państwo członkowskie ma zapewnić działania prewencyjne, wsparcie dla ofiar i zapewnienie im ochrony, a także podejmować działania wymierzone w sprawców dopuszczających się handlu ludźmi¹⁴.

Działania Państw członkowskich, instytucji UE i innych organów koordynuje powoływany przez Komisję Europejską Koordynator UE ds. Handlu Ludźmi¹⁵.

Na poziomie krajowym regulacje unijne dotyczące przeciwdziałania handlowi ludźmi realizowane są w postaci przygotowywanego przez stronę polską Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi. Pierwszy tego typu dokument powstał w 2003 r.¹⁶. Ostatni Krajowy Plan Działań przeciwko Handlowi Ludźmi ustalo-

---

¹⁰ Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.

¹¹ Zob. J. Markiewicz-Stanny, *Międzynarodowe zobowiązania Polski...*, s. 165-170.

¹² Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 160.

¹³ Dz. U. Nr 20, poz. 107.

¹⁴ Zob. szerzej Z. Lasocik, *Nowa dyrektywa Unii Europejskiej w sprawie handlu ludźmi*, „Państwo i Prawo” 2012, z. 12, s. 46-59.

¹⁵ Podstawę prawną utworzenia tego urzędu stanowią: Program Sztokholmski (https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/the_stockholm_programme_-_an_open_and_secure_europe_en_1.pdf; dostęp: 22.01.2019 r.) i Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z 5.04.2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629 / WSiSW (Dz.U. L 101 z 15.04.2011 r.). Obecnie funkcję tę pełni dr Myria Vassiliadou. Zob. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-anti-trafficking-coordinator_en (dostęp: 22.01.2019 r.).

¹⁶ Dokument ten nosił wówczas nazwę: Krajowy Program Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi.

ny został na lata 2016-2018¹⁷. Plan ten „(...) zmierza w stronę pełnej realizacji podjętych przez Polskę zobowiązań w zakresie prewencji, wsparcia i ochrony ofiar oraz ścigania sprawców handlu ludźmi i dalszego wzmacniania współpracy międzynarodowej na różnych płaszczynach”¹⁸.

Krajowy Plan Działań przeciwko Handlowi Ludźmi zawiera listę celów głównych, które są zbieżne z głównymi celami nakreślonymi w unormowaniach międzynarodowych. Należą do nich: podnoszenie świadomości na temat zjawiska handlu ludźmi; wzbogacenie oferty i podnoszenie standardu wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi (w tym małoletnim ofiarom handlu ludźmi); poprawa skuteczności działań instytucji odpowiedzialnych za ściganie przestępstwa handlu ludźmi przez doskonalenie narzędzi prawnych, struktur oraz wdrażanie najlepszych praktyk; podnoszenie kwalifikacji przedstawicieli instytucji i organizacji zaangażowanych w przeciwdziałanie handlowi ludźmi i wspieranie ofiar tego przestępstwa; pogłębienie wiedzy na temat zjawiska handlu ludźmi i efektywności podejmowanych działań; wzmocnienie współpracy międzynarodowej¹⁹.

W części IV Krajowego Planu Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi przewidziano kontynuowanie szkoleń dla sędziów i prokuratorów, poświęconych kryminalistycznym, kryminologicznym i prawnym aspektom handlu ludźmi²⁰.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, jako centralna instytucja szkoleniowa, realizuje cele ustawowe związane m.in. ze szkoleniem i doskonaleniem zawodowym sędziów, asesorów sądowych, prokuratorów i asesorów prokuratury w celu uzupełnienia ich specjalistycznej wiedzy i umiejętności zawodowych²¹ i angażuje się w wykonanie celów założonych przez Krajowy Plan Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi.

DZIAŁANIA SZKOLENIOWE KRAJOWEJ SZKOŁY SĄDOWNICTWA I PROKURATURY W LATACH 2015-2018

Realizując zobowiązania wynikające z zapisów Krajowego Planu Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury organizowała szkolenia dotyczące tego zagadnienia.

W kwietniu 2015 r. rozpoczęła realizację projektu „Szkolenie kadr wymiaru sprawiedliwości i prokuratury w zakresie zwalczania i zapobiegania przestępczości

---

¹⁷ Rada Ministrów 17 sierpnia 2016 r. przyjęła w trybie obiegowym, Krajowy Plan Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2016-2018.

¹⁸ Krajowy Plan Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2016-2018, s. 5.

¹⁹ Zob. Krajowy Plan Działań..., s. 6.

²⁰ Zob. *ibidem*, s. 16, pkt IV.9.

²¹ Art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz. U. z 2018 r. poz. 624, ze zm.).

transgranicznej i zorganizowanej”, współfinansowanego ze środków funduszy norweskich na lata 2009-2014, którego operatorem było Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Jako cel główny projektu wskazano zwiększenie zdolności prokuratury i sądów w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości transgranicznej i zorganizowanej, w tym m.in. handlu ludźmi. Realizacji założonego celu projektu miało służyć przeszkolenie w okresie od kwietnia 2015 r. do kwietnia 2016 r. 2300 osób – sędziów, referendarzy sądowych, asystentów sędziów, prokuratorów, asesorów oraz asystentów prokuratorów. Rozpoczęcie projektu poprzedziły warsztaty eksperckie zorganizowane w dniach 27-28 czerwca 2015 r., podczas których opracowano m.in. koncepcję szkoleń, następnie w dniach 17-18 września 2015 r. odbyła się konferencja otwierająca projekt²².

Interesująca nas tematyka handlu ludźmi poruszana była podczas szkoleń w ramach modułu III zatytułowanego „Handel ludźmi”. W 2015 r. w zakresie tego modułu przeprowadzonych zostało siedem szkoleń, podczas których przeszkolono 332 osoby²³, a w 2016 r. podczas trzech szkoleń przeszkolono 178 osób²⁴. Łącznie w ramach projektu przeszkolonych zostało 510 osób, w tym 108 sędziów, 283 prokuratorów i 15 asesorów prokuratury²⁵.

Po zakończeniu cyklu szkoleń, w dniach 18-19 marca 2016 r., odbyły się warsztaty eksperckie, w trakcie których omówiona została realizacja założonych działań projektowych i przygotowano konferencję zamknięcia modułu. Realizacja projektu zakończyła się konferencją, która odbyła się w dniach 25-26 kwietnia 2016 r.

Założone cele szkolenia zostały osiągnięte, albowiem nie tylko przeszkolono założoną liczbę osób, lecz także poszerzono wiedzę uczestników w zakresie tematyki objętej szkoleniem²⁶.

W ramach ogólnych harmonogramów działalności szkoleniowych przeprowadzono szkolenia dotyczące problematyki handlu ludźmi. I tak w 2017 r. przeszkolono 51 osób²⁷, a w kolejnym, 2018 r. – 65 osób²⁸.

---

²² Zob. Sprawozdanie z działalności Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury za rok 2015.

²³ Zob. *ibidem*.

²⁴ Zob. Sprawozdanie z działalności Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury za rok 2016.

²⁵ Zob. Raport z realizacji projektu „Szkolenie kadr wymiaru sprawiedliwości i prokuratury w zakresie zwalczania i zapobiegania przestępczości transgranicznej i zorganizowanej”, KSSiP 2016.

²⁶ Wzrost taki nastąpił u 445 osób (87%) uczestniczących w szkoleniach w ramach modułu III zatytułowanego „Handel ludźmi”. Zob. Raport z realizacji projektu „Szkolenie kadr wymiaru sprawiedliwości i prokuratury w zakresie zwalczania i zapobiegania przestępczości transgranicznej i zorganizowanej”, KSSiP 2016, s. 14-15.

²⁷ W szkoleniu K 13/17 pt. „Problematyka handlu ludźmi” uczestniczyło 19 sędziów, 31 asystentów sędziów i 1 prokurator – dane ze Sprawozdania z działalności Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury za rok 2017.

²⁸ W szkoleniu K 10/18 pt. „Problematyka handlu ludźmi” uczestniczyło 25 sędziów, 3 asesorów sądowych, 36 prokuratorów i 1 asystent sędziego (dane własne Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury).

Dział Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury umożliwił sędziom i prokuratorom udział w międzynarodowych wydarzeniach szkoleniowych organizowanych przez różne podmioty. I tak w:

– 2015 r. – jedna osoba wzięła udział w szkoleniu pt. *Human trafficking*, które odbyło się w dniach 5-6 października w Utrechcie;

– 2016 r. – dwie osoby wzięły udział w szkoleniu międzynarodowym organizowanym przez EJTN, pt. *Trafficking human beings*, które odbyło się w Utrechcie w dniach 17-18 listopada;

– 2017 r. – dwie osoby wzięły udział w seminarium CEPOL w ramach projektu Criminal Justice, we współpracy z EJTN, pt. *Financial investigations and asset recovery for traffic in human beings investigations*, które odbyło się w dniach 26-29 czerwca w Wiedniu; – jedna osoba uczestniczyła w szkoleniu pt. *Right to asylum and to international protection* w dniach 19-21 kwietnia 2017 r. w Rzymie;

– 2018 r. – jeden sędzia wziął udział w szkoleniu międzynarodowym organizowanym przez EJTN pt. *Trafficking human beings*, które odbyło się w Utrechcie w dniach 19-20 listopada.

PROJEKT „ANALIZA POTRZEB SZKOLENIOWYCH WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI I ORGANÓW ŚCIGANIA W ZAKRESIE PROWADZENIA SPRAW O HANDEL LUDŹMI”

W okresie od 1 grudnia 2017 r. do 30 marca 2018 r. Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury uczestniczyła w realizowanym przez Fundację przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu „La Strada” we współpracy z Ambasadą Wielkiej Brytanii projekcie badawczym pt. „Analiza potrzeb szkoleniowych wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania w zakresie prowadzenia spraw o handel ludźmi”. Celem projektu było rozpoznanie potrzeb szkoleniowych sędziów i prokuratorów w zakresie tematyki handlu ludźmi, a następnie przygotowanie rekomendacji dotyczących szkoleń i propozycji zmian regulacji prawnych.

W ramach projektu powołany został zespół złożony z przedstawicieli Fundacji, Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury oraz prokuratorów i sędziów, którego zadaniem było opracowanie kalendarza działań, kwestionariuszy ankiet i analiza przeprowadzonych wywiadów oraz wyników ankiet. Przygotowane zostały trzy projekty ankiety dla prokuratorów: – jeden ogólny dla prokuratorów zajmujących się na poziomie prokuratur okręgowych i regionalnych, koordynacją

i sprawozdawczością w zakresie postępowań dotyczących handlu ludźmi²⁹, drugi – dotyczący spraw o handel ludźmi przez nich prowadzonych i trzeci – dotyczący spraw przez nich nadzorowanych. Przeprowadzone zostały także pogłębione wywiady z sędziami oraz rozmowy z pracownikami Fundacji „La Strada” na temat oczekowań ofiar wobec wymiaru sprawiedliwości.

Działania przeprowadzone w ramach projektu ujawniły następujące obszary problemów występujących w trakcie prowadzenia spraw o handel ludźmi:

- prawidłowego kwalifikowania stanów faktycznych jako realizujących znamiona handlu ludźmi; odróżniania przestępstwa z art. 189a k.k. od innych – powiązanych – przestępstw (np. naruszania praw pracowniczych, oszustwa, stręczycielstwa itp.); współczesnych form handlu ludźmi (np. praca przymusowa);

- zagadnień dotyczących obrotu zagranicznego w sprawach handlu ludźmi – praktyka w prowadzeniu postępowań w sprawach o handel ludźmi w innych krajach, zwłaszcza tych, z których pochodzą pokrzywdzeni lub do których trafiają pokrzywdzeni z Polski, czy też trudności z doręczeniem wezwań, odezwy zagraniczne, ponowne przesłuchanie w drodze odezwy czy wideokonferencji przez zagraniczny sąd w razie ujawnienia nowych okoliczności w toku rozprawy (koordynator, osoba lub platforma do spraw obrotu zagranicznego – niezbędne do przygotowania pism do innych państw);

- skutecznych metod prowadzenia dużych spraw, złożonych podmiotowo i przedmiotowo, posiedzeń przygotowawczych w tego rodzaju sprawach;

- techniki i taktyki przesłuchania (przesłuchanie ograniczające wtórną wiktymizację, przesłuchania osób z deficytami intelektualnymi, przesłuchania cudzoziemców – pomoc tłumaczy, przesłuchanie osób z innego kręgu kulturowego, przesłuchanie w trybie art. 316, art. 185a i art. 185c k.p.k., obawy i wyobrażenia osób przesłuchiowanych i ich wpływ na przesłuchanie, poświęcenie należytej ilości czasu na czynności przesłuchania).

Na podstawie zidentyfikowanych problemów przyjęto rekomendacje co do działalności szkoleniowej. Z uwagi na zgłaszane potrzeby rekomendowano szkolenie sędziów sądów okręgowych i sądów rejonowych, a także prokuratorów, przy czym ustalono, że winny być one prowadzone w formie warsztatowej dla obu grup

---

²⁹ Zakres zadań tej grupy prokuratorów wiąże się z gromadzeniem i przetwarzaniem danych statystycznych dotyczących spraw o handel ludźmi oraz tzw. przestępstw związanych, a także – a raczej przede wszystkim – z czuwaniem nad aspektem merytorycznym, w szczególności w zakresie poprawnej identyfikacji zbrodni handlu ludźmi i występów realizujących znamiona przygotowania do niej oraz nielegalnej adopcji. Koordynatorzy mają także obowiązek dążyć do zapewnienia prawidłowego prowadzenia postępowań przygotowawczych w tej kategorii spraw poprzez przejmowanie spraw do prowadzenia w jednostkach organizacyjnych prokuratury wyższego szczebla lub poprzez obejmowanie śledztw prowadzonych w podległych jednostkach organizacyjnych prokuratury nadzorem służbowym.

zawodowych wspólnie, a także powinny objąć asystentów sędziów i asystentów prokuratora, funkcjonariuszy Policji i innych podmiotów. Pozwoli to na wymianę doświadczeń, poglądów, a także uświadomi trudności, z jakimi stykają się poszczególne osoby i organy w swojej pracy. Zwrócono uwagę na celowość wyspecjalizowania wybranych sędziów w zakresie przeprowadzania przesłuchań w trybie art. 316, art. 185a i art. 185c k.p.k. Dostrzeżono też, że do sprawnego prowadzenia postępowań przyczynić się może usprawnienie obrotu zagranicznego przez stworzenie m.in. wzorów dokumentów i baz danych, w tym bazy aktów prawnych. Z uwagi na złożoność spraw dotyczących handlu ludźmi należy dążyć do tego, by były one sprawnie i należyście prowadzone, czemu służyć mogłyby narzędzia ułatwiające prowadzenie tego typu spraw w postaci podręczników, materiałów na tematy prawne, kulturowe i psychologicznych aspektów handlu ludźmi, jak też narzędzi pozwalających na porządkowanie materiału dowodowego. Istotnym zagadnieniem była kwestia zapewnienia odpowiedniego czasu na prowadzenie postępowań dotyczących handlu ludźmi.

Wyniki przeprowadzonych badań oraz wnioski z nich wynikające zostały przedstawione podczas odbywającego się 28 marca 2018 r. w Ambasadzie Brytyjskiej seminarium pt. „Brytyjskie i polskie doświadczenia w zwalczaniu współczesnego niewolnictwa, a potrzeby szkoleniowe w tym zakresie”³⁰. Podczas seminarium podkreślano potrzebę szkoleń psychologicznych, seksuologicznych oraz z zakresu różnic kulturowych. Dostrzegano konieczność ciągłego kształcenia teoretycznego i praktycznego w zakresie problematyki handlu ludźmi.

PODSUMOWANIE

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, realizując zobowiązania wynikające z Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi w obszarze zaspokojenia potrzeb szkoleniowych dotyczących handlu ludźmi, organizuje szkolenia skierowane do prokuratorów i sędziów orzekających w sprawach karnych, mające na celu dostarczenie aktualnej wiedzy na temat handlu ludźmi, a także umiejętności przydatnych w prowadzonych sprawach z tego zakresu.

Planując działania szkoleniowe, Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury będzie wykorzystywała swoje doświadczenia z przeprowadzonych dotychczas szkoleń, wyniki ich ewaluacji, a także wyniki współpracy w ramach projektów mających na celu rozpoznanie potrzeb szkoleniowych, tak by oferta szkoleniowa odpowiadała na rzeczywiste potrzeby sędziów i prokuratorów w zakresie problematyki handlu ludźmi.

---

³⁰ Zob. *Z życia Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, oprac. red. R. Pawlik, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2018, nr 2, s. 116.